

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 327
DOI*Эльгар Алекперов*
orcid.org/0000-0001-5211-8359
*диссертант**Института права и прав человека Национальной академии наук Азербайджана*ХАРАКТЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ
МЕЖДУНАРОДНЫХ ФИНАНСОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Введение. Правовая природа международных финансовых институтов основана на общих целях и интересах государств-членов. Эти цели согласованы в учредительном договоре. Другими словами, правовая природа международных финансовых организаций определяется тем, что они действуют как юридические лица, объем которых определяется учредительными документами этих организаций. Международные финансовые учреждения как субъекты международного финансового права имеют право заключать не только правоприменительные акты, но и международные соглашения. Такая нормативная сила является важным компонентом правосубъектности этих субъектов международного финансового права.

Обзор последних публикаций. Долгое время в науке международного права господствовала теория, в соответствии с которой единственным возможным субъектом признавалось государство. Только государство в международных отношениях могло иметь права и обязанности, нести ответственность, а значит, только ему было присуще юридическое свойство правосубъектности. Ситуация изменилась в XX столетии с появлением первых международных организаций, когда стало ясно, что для того, чтобы такие организации имели возможность эффективно осуществлять свои функции, им необходимо правовое положение, обособленное от правосубъектности государств-членов.

Международные организации (включая международные финансовые институты) иногда приравниваются к государству как политическому институту. Однако Н.В. Самодурова справедливо не соглашается с таким подходом, показывая, что эта концепция сомнительна. Можно сравнивать международные организации с внутригосударственными, но приравнивать их к государству неразумно. Правительство устанавливает верховенство закона в сфере внутренних отношений. Хотя государства влияют на международные финансовые институты, в международных отношениях нет наднационального органа власти. Эти организации были созданы в одних случаях на

основании согласованной воли государств (ВВІВ, Международный валютный фонд, АВІВ и так далее), а в других случаях – в результате слияния негосударственных финансовых институтов (Лондонский и Парижский клубы кредиторов).

В связи с этим О.В. Саввина справедливо отмечает, что международные финансовые организации являются субъектами международного права, а это позволяет им взаимодействовать с другими международными организациями и государствами. Другими словами, международные финансовые учреждения могут быть субъектами международного права, то есть иметь права, обязанности, иммунитет и привилегии. Например, в странах, где есть представительства международных финансовых институтов, им предоставляется иммунитет и привилегии на уровне дипломатических представительств зарубежных стран.

С.С. Купреев считает, что международные межправительственные организации не могут быть разделены по уровню или объему правосубъектности: правосубъектность либо существует, либо не существует. Объем правоспособности различен в каждом международном финансовом учреждении, и пределы такой правоспособности определяются прежде всего учредительным актом.

Представление основного текста.

Создание международных финансовых организаций.

Создавая международные финансовые институты, государства предоставляют им определенное юридическое лицо – международное право и возможность действовать. Это создает новый субъект международного права.

Основными характеристиками правосубъектности всех международных организаций, включая международные финансовые учреждения, являются:

- 1) признание субъектами международного права в качестве международной организации;
- 2) наличие отдельных прав и обязанностей;
- 3) право свободно выполнять свои функции;
- 4) право заключения договоров;

- 5) право участвовать в установлении международного права;
- 6) право на привилегии и иммунитеты;
- 7) право обеспечивать соблюдение норм международного права;
- 8) международно-правовая ответственность [1].

По своей правовой природе международными финансовыми организациями являются международные межправительственные организации, которые отражают единство государств; создаются на постоянной основе; устанавливаются договором; стремятся обеспечить стабильность международных валютных и финансово-кредитных отношений и развивать сотрудничество в этой области; имеют свободу воли, органы управления и правосубъектность в целом; пользуются определенными привилегиями и иммунитетами; несут ответственность в пределах, определенных учредительными документами.

Правовая природа государства и международной организации отличается с институциональной точки зрения. Государство обладает рядом важных качеств (суверенитет, территория, население и так далее), которых не могут иметь эти институты международного права и международные финансовые институты, являющиеся формой международных отношений. В целом, растущая роль международных организаций, в том числе международных финансовых институтов, не представляет угрозы государственному суверенитету [2, с. 7–21; 3, с. 15].

Профессор К.-А. Кольяр справедливо отмечает, что международные организации не должны становиться инструментом господства группы государств над другими государствами или средством подчинения их собственным интересам, а действовать как реально равноправный орган сотрудничества во имя мира и прогресса. По мнению автора, международные организации должны быть не искусственными правовыми конструкциями, а институтами, обусловленными реальными потребностями развития международных отношений в различных областях [4, с. 12].

В качестве характерных черт наднациональных организаций выделяются такие: право международной организации вмешиваться в дела, находящиеся во внутренней компетенции государства в соответствии с конституцией; полномочия международных организаций устанавливать правила, обязательные для государств-членов, и механизмы для контроля и обеспечения соблюдения этих правил с целью регулирования этих вопросов; право организации по своему усмотрению возлагать обязанности и права на физических и юридических лиц государств-членов и так далее [5, с. 74–77].

К.А. Бекяшев не считает правильным подход с точки зрения наднациональной природы

международных финансовых организаций. Таким образом, по мнению автора, это противоречит принципам международного права. Потому что только закон выше государств, которые являются первичными субъектами. У них нет и не может быть вышестоящего органа, который мог бы навязать им юридически обязательные правила поведения. Поэтому в учредительном акте любой организации не указывается ее наднациональный характер. Даже сама ООН является лишь второстепенным субъектом такого международного права и никогда не может конкурировать с государствами [6, с. 344–345].

Характеристика правосубъектности. Одним из основных атрибутов правосубъектности международных финансовых организаций является их свобода воли. Это позволяет им напрямую участвовать в международных отношениях и успешно выполнять свои функции. Без своей воли, определенного набора прав и обязанностей международные организации не могут нормально функционировать и выполнять возложенные на них задачи. Свобода воли выражается в том, что воля, сформированная после создания международной организации, имеет новое качество по сравнению с волей государств-членов. Источником воли международной организации является учредительный акт, который представляет собой продукт согласованной воли государств-членов [6, с. 348].

Санкция – более эффективная мера принуждения, она закреплена в уставе. На практике часто применяется неуставное принуждение – меры давления, не предусмотренные уставами международных финансовых организаций. Например, Устав Международного банка реконструкции и развития гласит, что Банк и его службы не вмешиваются в политические дела государств-членов и не влияют на характер их решения (статья 4, часть 10). По этим причинам Международный банк реконструкции и развития (далее – МБРР) однажды отказался предоставить кредиты Египту, Чили, Индонезии, Бангладеш и многим другим странам. Однако в комментариях основных органов Банка понятия политического режима и демократии довольно расплывчаты [5, с. 161–162].

При выполнении своих функций международные финансовые институты вступают в определенные правовые отношения с государствами-членами, которые образуют важную группу международных финансовых правоотношений. Эти отношения основаны на определенных принципах. Известны следующие принципы поведения субъектов международного права (государств, международных финансовых организаций, транснациональных корпораций) в системе глобально-финансового обращения:

– «Принцип взаимодействия государств и международных финансовых организаций

в мировом финансовом обороте» – ряду міжнародних фінансових інститутів передано право регулювати певні фінансові питання, які традиційно входять в компетенцію державних органів, і це узгоджено з міжурядовими фінансовими організаціями;

– «Принцип не порушення стабільності мирового фінансового ринку» – учасники глобальної економіки повинні приймати всі необхідні заходи, як загальні, так і конкретні, для забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань на міжнародному рівні;

– «Принцип чесної конкуренції в мировом фінансовому обороті» – суб'єкти міжнародного загального і спеціального права повинні дотримуватися умов і рівних можливостей для отримання доходів в фінансовому обороті;

– «Принцип балансу фінансових інтересів країн з різними рівнями і типами ринків» – цей принцип передбачає створення в уставах міжнародних фінансових інститутів механізмів для забезпечення рівного доступу до кредитних ресурсів і їх надання;

– «Принцип підтримки виконання капітальних вкладень» – цей принцип визначає систему норм, що забезпечують включення пільг в національне фінансове і інвестиційне законодавство державами-членами міжнародних фінансових організацій [7, с. 10–16; 8; 1].

В літературі приділяється особливе уваження розширенню повноважень міжнародних фінансових інститутів і охоплюються не тільки чисті економічні інтереси, але також соціальні, економічні і навіть політичні питання. Відзначається, що зміни в юрисдикції міжнародних фінансових організацій пов'язані з збільшенням кількості рекомендаційних актів в діяльності цих структур [9, с. 10].

Окрім певних повноважень, імунітетів і привілеїв, міжнародні фінансові установи також можуть нести міжнародно-правову відповідальність. Наприклад, міжнародна організація повинна нести відповідальність за проступки своїх посадовців. Організації також можуть бути залучені до відповідальності, якщо вони використовують своїм імунітетом і привілеями. Політична відповідальність може виникнути в випадках, коли організація порушує свої функції, не виконує угоди з іншими організаціями і державами, втручається в внутрішні справи міжнародних юридичних осіб, а матеріальна відповідальність порушує законні права її працівників і експертів. Вони також повинні нести відповідальність перед урядами країни, де

розташовані їх штаб-квартири, за незаконні дії, такі як необґрунтоване відчуження землі, несплата комунальних послуг і порушення санітарних норм [1].

Іноді внутрішнє законодавство не використовується як основа для визначення привілеїв і імунітетів. Наприклад, І.В. Міронова вважає, що обсяг привілеїв і імунітетів міжнародних фінансових організацій і їх посадовців визначається учредительними актами цих організацій і угодами, укладеними між міжнародними організаціями і державами. В той же час в зв'язі з зацікавленістю держави в співпраці з відповідними організаціями такі угоди можуть розширювати обсяг привілеїв і імунітетів по відношенню до учредительним актам [9, с. 10].

Висновки. Таким чином, всі моменти, згадані в статті, можна резюмувати таким чином:

1. Правова природа міжнародних фінансових інститутів ґрунтується на загальних цілях і інтересах держав-членів. Ці цілі узгоджені в договорі про їх створення. Іншими словами, правова природа міжнародних фінансових організацій визначається тим, що вони діють як юридичні особи, обсяг яких визначається учредительними документами цих організацій. По своїй правовій природі міжнародні фінансові організації є міжнародні міжурядові організації, які відображають єдиність держав; створюються на постійній основі; укладаються договорами; прагнуть забезпечити стабільність міжнародних валютних і фінансово-кредитних відносин і розвивати співпрацю в цій області; мають свободу волі, органи управління і правосуб'єктність в цілому; користуються певними привілеями і імунітетами; несуть відповідальність в межах, визначених учредительними документами.

2. Роль і функції організацій-членів складаються в оптимальній реалізації цілей і завдань міжнародних фінансових інститутів в відповідності з вимогами сучасних реалій, які швидко змінюються і набувають нові, інші якості і повинні бути уточнені шляхом внесення відповідних поправок в учредительні акти міжнародних фінансових інститутів.

3. На наш погляд, в найближчий час цілорозумно подальше підвищення прозорості міжнародної фінансової діяльності держав і подальше посилення наглядових функцій міжнародних фінансових інститутів в цій сфері або створення окремого спеціалізованого міжнародного фінансового інститута, який буде виконувати цю функцію.

4. Считаю, что механизм неотвратимости ответственности как государств, так и ведущих международных финансовых институтов за полное соблюдение общепринятых стандартов в области международной финансовой деятельности должен быть и дальше совершенствован, и продемонстрирована полная объективность в применении этого механизма.

Литература

1. Реферат: Право международных организаций. *Bestreferat.Ru* : веб-сайт. URL: <https://www.bestreferat.ru/referat-47846.html>.
2. Самодурова Н.В. Всемирный банк: кредитование экономики / Под ред. Л.Н. Красавиной. Москва : Финансы и статистика, 2014. 144 с.
3. Чижов К.Я. Международные валютно-финансовые организации капитализма. Москва : Финансы, 1968. 223 с.
4. Кольяр К.-А. Международные организации и учреждения / пер. с фр. З.И. Луковниковой и А.С. Маликова. Москва : Прогресс, 1972. 632 с.
5. Нешатаева Т.Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании. Москва : Дело, 1998. 272 с.
6. Международное публичное право : Учебник / Под ред. К.А. Бекяшева. Москва : ТК Велби, 2004. 928 с.
7. Быков А.П., Гончарова М.В. Содержание и принципы финансовой архитектуры современной банковской системы в рамках институциональной теории. *Финансы и кредит*. № 7 (295). С. 10–16.
8. Правовые принципы международных финансовых отношений. *Studme.org* : веб-сайт. URL: https://studme.org/1702102710082/pravo/pravovye_printsipy_mezhdunarodnyh_finansovyh_otnosheniy.
9. Миронова И.В. Универсальные и региональные межгосударственные финансовые организации развития: сравнительный анализ функционирования. На примере Международного и Европейского банков реконструкции и развития : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Санкт-Петербург, 2005. 173 с.

Аннотация

Алекперов Э. Характерные особенности правосубъектности международных финансовых организаций. – Статья.

Основная цель исследования. Обзор и анализ основных характеристик правосубъектности международных финансовых организаций, а также обобщения рекомендаций и предложений по их дальнейшей деятельности.

Методы. В исследовании применялись методы системного и сравнительного анализа. В статье использованы методы обобщенного анализа, а также различных теорий по проблематике правосубъектности международных финансовых организаций.

Новизна в статье. В работе анализируется специфика правосубъектности международных финансовых институтов. Рассматриваются понятие и содержание международной правосубъектности – характеристики, свойственные субъектам международного права. Автор считает, что механизм неотвратимости ответственности как государств, так и ведущих международных финансовых институтов за полное соблюдение общепринятых стандартов в области международной

финансовой деятельности должен и дальше совершенствоваться, а также нужно продемонстрировать полную объективность в применении этого механизма.

Выводы. Таким образом, международные организации стали наделяться особой правосубъектностью, отличной от правосубъектности государств. Правовая природа международных финансовых институтов основана на общих целях и интересах государств-членов. Эти цели согласованы в договоре о его создании. Другими словами, правовая природа международных финансовых организаций определяется тем, что они действуют как юридические лица, объем которых зависит от учредительных документов этих организаций. По своей правовой природе международными финансовыми организациями являются международные межправительственные организации, которые: отражают единство государств; создаются на постоянной основе; устанавливаются договором; стремятся обеспечить стабильность международных валютных и финансово-кредитных отношений и развивать сотрудничество в этой области; имеют свободу воли, органы управления и правосубъектность в целом; пользуются определенными привилегиями и иммунитетами; несут ответственность в пределах, определенных учредительными документами.

В исследовании также рассмотрены вопросы, связанные с определением понятия и содержания международной правосубъектности – характеристики, присущие субъектам международного права. Таким образом, международные финансовые учреждения как субъекты международного финансового права имеют право заключать не только правоприменительные акты, но и международные соглашения. В статье рассматриваются особенности этого и других юридических качеств.

Ключевые слова: международные финансовые организации, международная финансовая деятельность, правовой статус, правосубъектность, права и обязанности.

Анотація

Алекперов Е. Характерні особливості правосуб'єктності міжнародних фінансових організацій. – Стаття.

Основна мета дослідження. Огляд та аналіз основних характеристик правосуб'єктності міжнародних фінансових організацій, а також узагальнення рекомендацій і пропозицій щодо їхньої подальшої діяльності.

Методи. У дослідженні використовувалися методи системного й порівняльного аналізу. У статті застосовані методи узагальненого аналізу, а також різних теорій із проблематики правосуб'єктності міжнародних фінансових організацій.

Новизна в статті. У роботі аналізується специфіка правосуб'єктності міжнародних фінансових інститутів. Розглядаються поняття та зміст міжнародної правосуб'єктності – характеристики, властиві суб'єктам міжнародного права. Автор вважає, що механізм невідворотності відповідальності як держав, так і провідних міжнародних фінансових інститутів за повне дотримання загальноприйнятих стандартів у галузі міжнародної фінансової діяльності повинен і далі вдосконалюватися, а також потрібно продемонструвати повну об'єктивність у застосуванні такого механізму.

Висновки. Таким чином, міжнародні організації стали наділятися особливою правосуб'єктністю, відмінною від правосуб'єктності держав. Правова природа міжнародних фінансових інститутів заснована

на спільних цілях та інтересах держав-членів. Цілі узгоджені в договорі про його створення. Іншими словами, правова природа міжнародних фінансових організацій визначається тим, що вони діють як юридичні особи, обсяг яких визначається установчими документами цих організацій. За своєю правовою природою міжнародними фінансовими організаціями є міжнародні міжурядові організації, які: відбивають єдність держав; створюються на постійній основі; встановлюються договором; прагнуть забезпечити стабільність міжнародних валютних і фінансово-кредитних відносин і розвивати співробітництво в цій галузі; мають свободу волі, органи управління та правосуб'єктність в цілому; користуються певними привілеями й імунитетами; несуть відповідальність у межах, визначених установчими документами.

У дослідженні також розглянуті питання, пов'язані з визначенням поняття та змісту міжнародної правосуб'єктності – характеристики, властивої суб'єктам міжнародного права. Таким чином, міжнародні фінансові установи як суб'єкти міжнародного фінансового права мають право укладати не тільки правозастосовні акти, але й міжнародні угоди. У статті розглядаються особливості такого й інших юридичних якостей.

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, міжнародна фінансова діяльність, правовий статус, правосуб'єктність, права й обов'язки.

Summary

Alekperov E. Characteristic features of the legal objectivity of international financial organizations. – Article.

The main goal of the study. Review and analysis of the main characteristics of the legal personality of international financial organizations, as well as a synthesis of recommendations and proposals for the future activities of international financial organizations.

Methods. The study used the methods of systems analysis and comparative analysis. The article also uses the methods of generalized analysis, as well as various theories on the problems of the legal personality of international financial organizations.

Novelty in the article. The article analyzes the specificity of the legal personality of international financial institutions. The article considers the concept and content of international legal personality – a characteristic inherent in the subjects of international law. The author believes that the mechanism of inevitability of responsibility of both states and leading international financial institutions for full compliance with generally accepted standards in the field of international financial activity should be further improved and complete objectivity in the application of this mechanism should be demonstrated.

Conclusions. Thus, international organizations began to be endowed with a special legal personality, different from the legal personality of states. The legal nature of international financial institutions is based on the common goals and interests of the member states. These goals are agreed in the agreement on its creation. In other words, the legal nature of international financial organizations is determined by the fact that they act as legal entities, the volume of which is determined by the constituent documents of these organizations. By their legal nature, international financial organizations are: international intergovernmental organizations; reflect the unity of states; are created on an ongoing basis; are established by an agreement; strive to ensure the stability of international monetary and financial-credit relations and develop cooperation in this area; have free will, governing bodies and legal personality in general; enjoy certain privileges and immunities; bear responsibility within the limits determined by the constituent documents.

The study also examines issues related to the definition of the concept and content of international legal personality – characteristics inherent in subjects of international law. Thus, international financial institutions, as subjects of international financial law, have the right to conclude not only law enforcement acts, but also international agreements. The article discusses the features of this and other legal qualities.

Key words: international financial organizations, international financial activity, legal status, legal personality, rights and obligations.